

دیپلماسی عمومی نوین جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا در قبال برجام

لیلا فقیه‌لو^۱

چکیده

در این مقاله، دیپلماسی عمومی نوین، واکاوی اهمیت افکار عمومی داخلی و خارجی، ابعاد تاثیر گذاری دیپلماسی عمومی نوین و در نهایت تاثیر این عوامل در هم تنیده در روابط بین آمریکا و ایران در قبال برجام صورت بندی گشته است. با بهره‌گیری از روش توضیحی-تبیینی و با کاربری رویکردهای دیپلماسی عمومی خصوصا دیپلماسی عمومی نوین پاسخ سوالات ارائه خواهد شد، یافته‌های این کار تحقیقی بیانگر این واقعیت است که، گزاره مشهور «سیاست خارجی ادامه سیاست داخلی» است، امروز بیش از هر زمان دیگر صادق و ثابت است.

توافق هسته‌ای که به عنوان برنامه جامع اقدام مشترک که در ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۵ به امضای پنج عضو دائم شورای امنیت به اضافه آلمان از یک طرف و جمهوری اسلامی ایران از طرف دیگر رسید، به منزله نقطه عطف در تاریخ دیپلماسی عمومی نوین به شمار می‌رود که طی آن افکار عمومی جهانی تحت تاثیر قرار گرفتند و اهمیت مرزبندی افکار عمومی داخلی و خارجی کم رنگ شد که این ماحصل بهره‌گیری از ابزارهای نوین در طول مذاکرات هسته‌ای و استفاده از فرصت‌های دیپلماتیک به وجود آمده بود.

واژگان کلیدی: مذاکرات هسته‌ای، برجام، دیپلماسی عمومی نوین، افکار عمومی، ایران، آمریکا

^۱ کارشناسی ارشد دیپلماسی و سازمان‌های بین‌المللی دانشکده روابط بین‌الملل

مقدمه

قرار گرفتن دیپلماسی در معرض رسانه و افکار عمومی به ویژه در قرن بیستم، دیپلماسی نوین را با قوانین جدید، تکنیک های جدید و پیامدهای فراوان برای دیپلماتها، سیاستگذاران، روزنامه نگاران و مردم ایجاد کرد (Gilboa, 2005:4). انقلاب ارتباطی، مشارکت روز افزون توده مردم در سیاست و تغییرات اساسی در روابط بین الملل، نوع جدیدی از تعاملات بین رسانه های جمعی و دیپلماسی را ایجاد کرد و برای توصیف آن از اصطلاحات جدیدی مانند دیپلماسی عمومی، دیپلماسی رسانه ای، دیپلماسی پوپولیستی، دیپلماسی فوری، تله دیپلماسی و حتی عکسبرداری استفاده شد (gilboa,2007:10).

تشدید روابط در شبکه های اجتماعی مرزهای سنتی اعم از مرزهای جغرافیایی و مرزهای برنامه هایی که سیاست داخلی و خارجی را یکدیگر جدا می کند، در نوردیده است که برخی مفروضات اصلی دیپلماسی عمومی را که برگرفته از میراث قدیمی دیپلماسی عمومی است آشکارا با آنهایی که همراه با بحث جهانی سازی هستند، به هم پیوند می دهد. (ملیسن، ۱۳۸۸، ۸۲) در واقع جدا کردن امور عمومی (معطوف به مخاطب داخلی) از دیپلماسی عمومی (برخورد با گروه هدف در ماورای آبها) به طور روز افزونی با واقعیت های مربوط به روابط درونی و ارتباطات جهانی ناسازگار است، مشهور است که اطلاعات جهت یافته به سوی یک مخاطب خارجی اغلب به مردمان داخلی می رسد، یا به طور برعکس (همان:۵۵).

نظریه بازی دو سطحی پوتنام که در اواخر سال های ۱۹۸۰ میلادی ارائه شد، بر این باور است که، مذاکرات فی ما بین، در دو سطح درونی و برونمی یا ملی و بین المللی، برگزار می شوند. در مذاکرات درون سطحی، هدف مقام اجرایی مذاکره کننده، جذب نگرانی های بازی گران سیاسی و اجتماعی داخلی و جلب آنها در ساختن ائتلافی ملی است. در مذاکرات برون سطحی، هدف مقام اجرایی مذاکره کننده، جامه عمل پوشاندن به نگرانی های ملی بدون پذیرش تعهدات برونمی (بین المللی) با نتایج زیانبار درونی (داخلی) است. احتمال موفقیت در چنین مذاکراتی و عهد قرارداد بین دو بازیگر، هنگامی بالا خواهد بود

که بین نگرانی های بازیگران درونی و برونی همپوشانی برقرار شود (Bjola & Manor, 2018: 2).

فیلیپ سیب^۲ معتقد است، دیپلماسی سنتی منسوخ نخواهد شد ولی چاره ای ندارد جز اینکه صحنه را با دیپلماسی نوینی که مجهز به ابزارهای جدید است، شریک شود (سیب، ۱۳۹۶: ۴۴). بهره برداری از مزیت های ارتباطی که ابزارهای نوین رسانه ای به ویژه شبکه های اجتماعی برای طرفداران و مخالفان هسته ای فراهم کرده بود بحثی جهانی را دامن زد که هدف آن تحت تاثیر قرار دادن اجرای این توافق بود. موضوعی که زمانی فقط در محافل کوچک و بسته ی دیپلمات ها و دیگر مقامات رسمی بحث می شد به یکباره وارد عرصه ی عمومی شد و در دسترس همگان قرار گرفت. دروازه های جهان دیپلماسی چهارطاق باز شد و نحوه انجام مذاکرات و چگونگی شکل گیری بحث های پیرامونی آن را تحت تاثیر قرار داد. این وضعیت فعلی دیپلماسی است که تکامل سریع آن در آینده را به تصویر می کشد. هر کشوری که نتواند قدرت انتقال و انعطاف پذیری رسانه های جدید را جدی بگیرد

در حین مذاکرات هسته ای ایران و کشورهای ۱+۵، در زمان توافق ژنو، در حالی که خبرنگارها در انتظار خبر رسمی و انتشار آن بودند، اولین خبر از اتاق مذاکرات و از سوی وزیر امور خارجه فرانسه و در توئیتر منتشر شد، شهروندان عادی در سراسر جهان زودتر از بزرگ ترین دستگاه های خبر رسانی یا حداقل هم زمان با آن ها خبر را دریافت کردند (ایک تایمز، ۱۳۹۴). نحوه اعلام توافق هم به خودی خود مهم بود، زیرا موضوعات مختلفی را که هنگام حرکت به سوی آینده دیپلماسی به طور مستمر با آنها مواجه می شویم مورد تاکید قرار می دهد، سرعت برقراری ارتباط مستقیم با مردم، میزان مشارکت عمومی در موضوع، گستره ی مخاطبان برای چنین پیام رسانی و پیش بینی دیپلمات ها درباره واکنش گروه های منفعتی به طور خاص از جمله موضوعات هستند (سیب، ۱۳۹۶: ۱۱۱).

بهره برداری از مزیت های ارتباطی که ابزارهای نوین رسانه ای به ویژه شبکه های اجتماعی برای طرفداران و مخالفان توافق هسته ای فراهم کرده بود. بحثی جهانی را دامن زد که هدف آن تحت تاثیر قرار دادن اجرای این توافق بود (سیب، ۱۳۹۶: ۱۵).

۱. چارچوب نظری

۱-۱ دیپلماسی عمومی

الف) دیپلماسی عمومی سنتی

امروزه، به رغم استفاده گسترده از این اصطلاح، بدون اشاره به ایجاد ده ها موسسه و مرکز - هیچ تعریفی که به اتفاق آراء پذیرفته شده باشد وجود ندارد. به عنوان مثال، مرکز دیپلماسی عمومی ایالات متحده آمریکا^۳، خود را از تفسیرهای محدود دور می کند و نقش دیپلماسی عمومی را به عنوان وسیله ای از قدرت نرم به رسمیت می شناسد: تعاریف سنتی دیپلماسی عمومی شامل برنامه های آموزشی فرهنگی، آموزشی و اطلاع رسانی دولتی، مبادلات شهروندان و برنامه های تلویزیونی می شد که برای ترویج منافع ملی یک کشور از طریق درک، اطلاع رسانی و تاثیر بر مخاطبان خارجی مورد استفاده قرار می گرفت اما این موضوع امروزه بسیار گسترده شده است (Chahine، 2010: 21)

ب) دیپلماسی عمومی نوین

توسعه وسایل ارتباط جمعی و افزایش حساسیت نسبت به افکار عمومی، در عمل دیپلماسی را از شکل سنتی و پنهان خارج کرد و به صورت آشکار درآمد. امروزه حتی نظام های غیردموکراتیک نیز برای مشروعیت بخشیدن به تصمیمات خویش و جلب حمایت افکار عمومی، نتایج سیاست خود را در معرض افکار عمومی قرار می دهند. امروزه به علت ظهور بازیگران متعدد، پیچیدگی روابط میان دولتها، گرایش از دو جانبه گرایی به چند جانبه گرایی در چارچوب سازمان های بین المللی، زوال قدرت تصمیم گیری

³ USC Center on Public Diplomacy

سفرا، ایجاد دیپلماسی فردی، بهره‌گیری بیشتر از متخصصان، افزایش و تعهد بین‌المللی، رشد و اهمیت رسانه‌ها، به ویژه اینترنت، ظهور انواع گوناگون بازیگران غیر حکومتی و بالاخره گسترش اجتماع بین‌المللی، در مجموع تصویر جدیدی از دیپلماسی ارائه می‌دهند که با مختصات حتی یک دهه گذشته متفاوت است (قوام، ۱۳۸۴: ۹). باگذشت زمان و ایجاد تحولات در زمینه ارتباطات و اطلاعات، دیپلماسی عمومی نیز متحول شده است و تحت دو عنوان «دیپلماسی عمومی مدرن» و «دیپلماسی عمومی سنتی» مطرح می‌شود. دیپلماسی عمومی مدرن بیش از هر عاملی، تحت تأثیر رسانه‌های جدید ارتباطی قرار دارد. موج جدید اختراع‌ها که می‌توان تجلی آن را در وب ۲ مشاهده کرد، در مدت بسیار کوتاهی، ماهیت بسیاری از مسائل سیاسی و دفاعی را متحول کرده است. موفقیت دیپلماسی عمومی نوین بستگی به موفقیت در ایجاد اعتبار و اعتماد در مخاطبین دارد. از آنجا که کنش

گران مختلف این فرصت را پیدا می‌کنند که خود در ایجاد پیام سهیم بوده و در عوض به دلیل مشارکت در تولید پیام مشروعیت آن را نیز پذیرا باشند، این امید وجود دارد که در سایه ارتباطات شبکه‌ای اعتبار و اعتماد، به طور موثر حاصل گردد. به علاوه ارتباطات شبکه‌ای از رهگذر گفت‌گویی معنادار و تعامل رودررو و مستقیم می‌تواند در درازمدت اعتمادسازی کند. هرگونه تلاش جهت تحمیل معنا و ارزش منجر به آن خواهد شد تا طرف مقابل دست به مقابله به مثل زده و لاجرم این فرآیند به نفی درک متقابل منتهی گردد. البته نباید فراموش کرد که اعتماد و اعتبار از یک محیط به محیط دیگر فرق کرده و موضوعی پویا می‌باشد. بنابراین «حفظ اعتبار تلاشی مداوم می‌طلبد.» (Gass & Seiter, 2009: 165).

ج) دیپلماسی دیجیتال

دیپلماسی دیجیتالی از نظر مفهومی به جای اصطلاحاتی نظیر دیپلماسی الکترونیکی، دیپلماسی سایبری یا دیپلماسی توییتری به کار برده می‌شود، که ماهیت و ابعاد گسترده‌ی آنالین آن‌ها را مدنظر قرار می‌دهد. تعاریفی که تاکنون ارائه شده، دیپلماسی دیجیتالی

را به عنوان استفاده از تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات اینترنتی برای رسیدن به اهداف دیپلماتیک، یا حل مشکلات سیاسی خارجی معرفی می‌کند (بیولا و هلمز، ۱۳۹۶: ۸۰). یکی از رایج‌ترین شکل‌های دیپلماسی دیجیتال، استفاده از رسانه‌های اجتماعی در دیپلماسی عمومی است، به این ترتیب وزارت امور خارجه و سفارتخانه‌ها با مردم خارجی ارتباط برقرار می‌کنند. بر خلاف دیپلماسی عمومی قرن بیستم که با جریان اطلاعات یک طرفه مشخص می‌شد، نسخه دیجیتال به طور بالقوه در طبیعت گسسته است، زیرا رسانه‌های اجتماعی باعث ایجاد تعامل دو طرفه بین ارسال‌کنندگان و گیرندگان می‌شود. علاوه بر این، رسانه‌های اجتماعی ممکن است توسط دیپلمات‌ها برای چارچوب‌سازی مورد استفاده قرار گیرند که در نتیجه بر نحوه نگرش کاربران یک کشور در مورد یک موضوع، سیاست یا کشوری خاص تاثیر بگذارد. رسانه‌های اجتماعی در نتیجه به یک ابزار مهم برای ارتقای سیاست خارجی کشور تبدیل می‌شود. با این حال، نهادهای دیپلماتیک به هیچ وجه تنها بازیگران برای شکل دادن رویدادها و مسائل مربوط به رسانه‌های اجتماعی نیستند. این رقابت آنلاین است که نشان می‌دهد که در عصر دیجیتال بازی دو سطحی درونی و برونی و روند تایید، به طور فزاینده پیچیده شده است. هر دو جز داخلی و خارجی ممکن است رسانه‌های اجتماعی را برای نفوذ در افکار عمومی به کار گیرند، به عبارت دیگر از طریق تسهیل و یا منحرف کردن روند تایید ممکن است افکار عمومی را تحت تاثیر قرار دهند. به عنوان مثال، دولت‌ها می‌توانند با توصیف کردن عدم تایید به عنوان رها کردن متحدان، از رسانه‌های اجتماعی برای حمایت از یک معاهده در یک کشور دیگر استفاده کنند (Bjola & Ilan Manor, 2018: 8).

۲-۱ دیپلماسی عمومی نوین آمریکا در دوره اوباما

پس از به قدرت رسیدن باراک اوباما و نفوذ همزمان گیتس و کلیتون، وزرای دفاع و خارجه، تأکید تازه‌ای بر کاربرد هماهنگ تمامی ابزارهای قدرت آمریکا - رهیافت دولت

یک تکه^۴ - برای تاثیرگذاری بر دولت های دیگر و مردمان آنان بدون توسل به نیروی نظامی صورت گرفت. اوباما در نشست مشترک مجلس و سنای این کشور، آمریکاییها را ملت گوگل و فیسبوک، اعلام کرد (روزبه و ماه پیشانیان، ۱۳۹۴: ۱۸).

تحركات دولت آمریکا در دولت اوباما حاکی از آن بود که اوباما قصد دارد اصلاحات اساسی را در دیپلماسی یک جانبه گرایانه ی دوران بوش اعمال کند و در واقع دیپلماسی انعطاف پذیر چندجانبه ای را به نمایش گذاشت. در این چارچوب دیپلماسی عمومی در داخل و خارج آمریکا مورد توجه ویژه قرار گرفت و در سیاست خارجی واشنگتن از اهمیت به سابقه ای برخوردار گشت. کابینه اوباما همانند هر نهاد سیاسی دیگری این واقعیت را درک کرد که جهانی شدن اطلاعات و پیشرفت های صورت گرفته در صنعت ارتباطات تاثیر فراوانی بر اقدامات، جهت گیری ها و قضاوت های جامعه جهانی دارد. کاخ سفید با عنایت به نقش برجسته افکار عمومی، دیپلماسی عمومی چند لایه ای را در پیش گرفت که از ابزار احترام و تواضع نسبت به ملل دیگر تا استماع فعال نقطه نظرات دیگران و حتی برقراری ارتباط مستقیم با مردم سایر جوامع و تلاش برای تاثیرگذاری بر آنان را در برمی گرفت.

در دوره اوباما نوآوری هایی در روش های دیپلماسی عمومی آمریکا به ویژه نسبت به خاورمیانه رخ داد، و ارتباطات از شکل یک طرفه از طریق پخش و رسانه های چاپی به یک مدل تعاملی دو طرفه تبدیل شد (Khatib, Dutton, Thelwall, 2012: 454).

دیدگاه دولت اوباما این بود که یک آگاه عمومی در تعامل آنلاین با سیاست گذاران مطلع ایجاد کند، در نتیجه افزایش باز بودن و شفافیت دولت را افزایش داد. کاخ سفید علاوه بر شبکه وسیعی از رسانه های اجتماعی، رویدادهای روزانه خود را از دفتر کاخ سفید در فیس بوک زنده پخش کرد، در حالی که ویدیوهای جلسات در یوتیوب بارگذاری می شد. علاوه بر این، کاخ سفید پلت فرم "ما مردم" را اداره کرد که در آن هر فردی می توانست درخواست ها را مطرح کرده و متعاقبا توسط دولت مستقیما پاسخ خود را

^۴ Whole-of-Governmen: شیوه‌های از سازماندهی فعالیت های دولتی به صورتی یکپارچه و بر مبنای ارتباطات افقی که موجب ایجاد موازنه میان فعالیت های دولتی در بخش های مختلف می شود.

دریافت نماید. چشم انداز دیجیتال جدید برای آمریکا الزام آور بود که دولت ها و وزارت خارجه ها در بحث های آنلاین شرکت کنند تا حمایت از سیاست های خارجی و تصویب معاهدات را به دست آوردند (Bjola, Manor:12).

۱-۳ دیپلماسی عمومی دولت اوپاما در قبال ایران

دولت اوپاما ابتدا از ترویج دموکراسی در ایران اجتناب کرد و از دخالت در امور داخلی ایران اجتناب کرد، و این حاکی از تفاوت شیوه اوپاما نسبت به دولت های قبلی بود. با وجود اینکه لحن اوپاما متفاوت از دیگر روسای جمهور بود اما ناپایدار بود، در پایان سال ۲۰۰۹، سیاست دولت اوپاما نسبت به ایران بر تحریم ها و تاکید بر عدم همکاری ایران در موضوع هسته ای و انتقاد از نقض دموکراسی، متمرکز شد. این منجر به مشخص شدن سیاست های اوپاما شد. (Aghazadeh, 2015: 50)

تلاش دولت اوپاما برای دادن فرصت به دیپلماسی با فاکتورهایی مانند احترام قائل شدن به ایران و این تعهد که ایران هرگز سلاح های هسته ای تولید نمی کند، همراه شد. این اهداف به لحاظ ذاتی متناقض هستند، بنابراین تعجب آور نبود که تنش های سیاسی داخلی با تندروهای آمریکایی و کنگره شکل بگیرد و دولت اوپاما لحن آشتی جویانه و در عین حال چهره سیاسی با صلابت خود را حفظ کند. در حالی که تعهد رییس جمهور به دیپلماسی با ایران برای برطرف کردن مشکلات ادامه داشت، نفوذ وی در مردم ایران نیز در جریان بود. سخنرانی های اوپاما انتظارات سیاست های دولت اوپاما را در رابطه با جهانی شدن، قدرت و رابطه آمریکا و ایران، نشان می داد. سخنرانی افتتاحیه رییس جمهور در سال ۲۰۰۹ توسط میلیون ها نفر در سراسر جهان مورد توجه قرار گرفت و به عنوان نماد تغییر در برابر ایران مورد توجه قرار گرفت. سخنرانی افتتاحیه اوپاما در سال ۲۰۰۹، «احترام متقابل» را برجسته کرد، که کلیدی بود که رهبران و شهروندان ایران منتظر شنیدن آن از رییس جمهور جدید آمریکا بودند. اگرچه ایران را به طور خاص در این سخنرانی مخاطب قرار نداده بود، وی اظهار داشت، "ما برای جهان اسلام، به دنبال راه جدیدی هستیم که مبتنی بر منافع متقابل و احترام متقابل باشد". علاوه بر این، اوپاما

فرصت‌های دیپلماتیک را گسترش داد. "به کسانی که از طریق فساد و فریب و خاموش کردن مخالفان به قدرت چسبیده‌اند، می‌گویم که شما در طرف اشتباه تاریخ قرار دارید، ولی اگر شما مایل به باز کردن مشت خود باشید ما مایل به دراز کردن دست به سوی شما هستیم" (<https://obamawhitehouse.archives.gov>).

اگر چه در این سخنرانی به طور خاص به ایران اشاره نشده بود، نهادهایی نظیر شورای ملی ایرانیان آمریکا^۵ این خط را به عنوان یک حرکت اصلاحی و فرصتی برای ایران قلمداد کردند.

این اشاره در ارتباط با منطقه خاورمیانه و اعلام سیاست‌های متفاوت از دولت‌های قبلی ایالات متحده بود. روی هم رفته پیام کلی این پیام نسبت به سخنرانی مجمع عمومی سازمان ملل متحد در مورد برنامه هسته‌ای ایران کمتر اختراآمیز و سخت‌گیرانه بود (ibid, 2009).

مدت کوتاهی پس از انتخاب دوباره اوباما در ماه ژوئن ۲۰۱۳، حسن روحانی به عنوان رئیس‌جمهور ایران بر پایه برنامه سیاسی میانه رو انتخاب شد. در آن سال اوباما به طور خاص موضوع هسته‌ای ایران را به عنوان نقطه "تمرکز" تلاش‌های دیپلماتیک آمریکایی مطرح کرد در حالی که قبلاً بر موضوعاتی مانند منافع آمریکا در حفظ جریان نفت، ریشه کن کردن تروریسم و سرکوب جبهه طلبی‌های هسته‌ای متمرکز بودند. با توجه به اینکه تعهد اوباما نسبت به دیپلماسی با لحن هشدارآمیز به ایران نسبت به جبهه طلبی‌های هسته‌ای همراه بود، رئیس‌جمهور قطعاً تلاش کرد تا تعادل بین پیام "احترام متقابل" و "همه‌گزینه‌های روی میز" برقرار کند. این سخنان تنها یکی از جنبه‌های تلاش دولت او در دیپلماسی عمومی بود و ذاتاً توانایی آنها برای دسترسی یا تاثیر گذاری بر شهروندان ایرانی به دلیل ماهیت رسمی آنها محدود شده بود. با این حال، پیام‌های نوروزی اوباما به طور خاص مردم ایران را هدف قرار دادند و فرصتی بسیار بیشتری را فراهم آوردند تا نه تنها دسترسی، بلکه درگیر کردن عموم مردم فراهم شود.

⁵ National Iranian-American Council

سخنرانی های اوباما، پیام های نوروزی و مصاحبه بی بی سی فارسی، تلاش های بزرگی برای برقراری ارتباط بود، اما این ها شکل ملموسی از دیپلماسی عمومی نبود. سفارت مجازی برای دیگر اهداف دیپلماتیک مانند درخواست های ویزا، فرصت های تحصیلی و قرار ملاقات در دفاتر کنسولی ایالات متحده در ترکیه، ارمنستان و امارات متحده عربی مورد استفاده قرار گرفت. ایجاد این سفارت مجازی در واقع یک حرکت در چارچوب دیپلماسی عمومی بود. با توجه به اینکه صفحه «درباره ما» به طور مستقیم با مردم ایران صحبت می کند، این سایت فرصت های زیادی برای برقراری ارتباط با ایرانیانی که از سفارت مجازی بازدید میکردند، فراهم کرد (<https://ir.usembassy.gov/>). اهداف کلیدی دیپلماسی عمومی عبارت بودند از تسهیل درک که در نهایت به منافع سیاست خارجی کمک می کند. اگرچه، این تعریف گسترده است و نیازمند توضیح دقیق تری برای اهداف خاص ایالات متحده و دولت است (Aghazadeh, 2015:65).

۴-۱. دیپلماسی عمومی نوین آمریکا در قبال ایران بعد از شروع مذاکرات هسته ای در عرض چند ساعت پس از اعلام توافق نهایی، اوباما برای مطرح کردن این توافقنامه به عنوان یک دستاوردی بزرگ برای دیپلماسی ایالات متحده (ایالات متحده) به توییتر رفت. اوباما برای مقابله با انتقاد دولت های خارجی، از جمله متحدان عرب خود در خاورمیانه، به ویژه عربستان سعودی و اسرائیل به توییتر روی آورد، راه اندازی کانال توییتر اختصاصی (TheIranDeal) با هدف جلب حمایت مردم آمریکا از توافق و مجبور کردن کنگره برای تصویب توافق بود. بنابراین کانال TheIranDeal یک مثال ساده از روش هایی است که در آن دولت ها ممکن است به دنبال ایجاد پشتیبانی داخلی برای سیاست های خارجی خود در عصر دیجیتال باشند.

در حالی که رسانه های دیجیتال عمدتاً توسط وزارت امور خارجه به عنوان ابزار برای درگیر شدن با مردم خارجی در حمایت از استراتژی های دیپلماسی عمومی مورد استفاده

⁶ Virtual Embassy

قرار می‌گیرد، سیستم‌های دیجیتالی به‌طور وسیعی به‌عنوان ابزار ارتباطات استراتژیک بین دولت‌ها و حوزه‌های داخلی در دستیابی به اهداف سیاست خارجی عمل می‌کنند. دولت اوپاما از توئیتر برای ایجاد استدلال‌های قانع‌کننده برای افزایش حمایت داخلی و خارجی استفاده کرد. استدلال‌ها بر بالا بردن آگاهی در مورد هزینه‌های زیاد عدم تصویب، احتمال از دست دادن توانایی برای نظارت بر تاسیسات هسته‌ای ایران و خطر برای اسرائیل مبتنی بود. کانال **TheIranDeal** تاکید می‌کرد که عدم تصویب توافق به معنی مخالفت با وضعیت موجود است. لازم به ذکر است که کاخ سفید باراک اوپاما برای نشان دادن حمایت متخصصان امنیت اسرائیل از توافقنامه ایران، به شدت تلاش کرد کاخ سفید، باراک اوپاما نشان می‌داد که توافقنامه ایران از طرف متحدان غیر متعارف از جمله سربازان نظامی، اعضای سابق دولت بوش و رهبران مسیحی پشتیبانی می‌شود. این تلاش برای نشان دادن این بود که اکثر آمریکایی‌ها از توافق ایران حمایت می‌کنند و به این ترتیب فشار سیاسی بیشتری بر منتقدان کنگره این توافق افزود. کانال **TheIranDeal** به شدت به این نکته پرداخت که توافقنامه ایران براساس تأیید است نه اعتماد و شرایط تحریم را شرح داد. به همین ترتیب، **TheIranDeal** سعی کرد سیاستمداران را در مورد توافقنامه ایران با بحث و گفتگو در مورد واقعیت‌های علمی، مساله را سیاست‌زدایی کند. در نهایت، کانال **TheIranDeal** استدلال کرد که توافق ایران به منظور مقابله با یک موضوع، آن هم برنامه هسته‌ای ایران است و همواره تاکید بر روی همین موضوع خواهد بود. مکالمات آنلاین مقامات با مردم در مورد مساله هسته‌ای ایران، کاخ سفید اوپاما را قادر ساخت تا به‌طور مستقیم با منتقدان توافق ارتباط برقرار کند و احتمال پذیرش عمومی را افزایش دهد، علاوه بر این، مکالمات آنلاین باعث شد که کاخ سفید اوپاما با عنوان شفافیت شناخته شود (Bjola, Manor, 2018).

دیپلماسی عمومی آمریکا در مذاکرات هسته‌ای دارای محورهایی می‌باشد که ایالات متحده سعی کرده با استفاده از ابزارهای دیپلماسی عمومی که در فصل دوم به توضیح آن پرداختیم، افکار عمومی اعم از نخبگان و مردم عادی را متقاعد کند که این محورها شامل موارد زیر می‌شود:

الف) مصالحه گرایی آمریکا با ایران در جریان حل و فصل مساله هسته ای ایران مصالحه گرایی در شرایطی از اهمیت لازم برخوردار است که زمینه های لازم برای همکاری های بازیگران در شرایط بحران را فراهم سازد. بحران هسته ای ایران به جهت تبعات امنیتی جهانی خود و بازخوردهای منفی آن برای ایران، ضرورت یک همکاری مشترک را میان آمریکا و ایران فراهم ساخت. بر این اساس، مقامات آمریکا با تغییر لحن و ادبیات کاربردی خود، مبادرت به جایگزین ساختن دیپلماسی تعامل گرا به جای دیپلماسی اجبار نمودند. دیپلماسی تعامل گرای آمریکا بر این اصل برقرار گردید که با دادن مشوق های لازم در عین ارائه تمهیدات بازدارنده تولید تسلیحات هسته ای، ایران را برای نشستن بر سر میز مذاکره متمایل گرداند. (غیور و جعفری، ۱۳۹۵: ۱۰۷).

ب) ائتلاف گرایی راهبردی آمریکا با قدرتهای جهانی

مقامات آمریکا برای افزایش مشروعیت مذاکرات هسته ای با ایران، سیاستی را در پیش گرفتند که معطوف به چند جانبه گرایی بود و در راستای جلب حمایت قدرتهای دیگر عملیاتی شده بود. اوپاما در دیدار خود با رئیس جمهور چین در سپتامبر ۲۰۱۵ بر همکاری بین آمریکا و چین در راستای اجرایی شدن مذاکرات هسته ای با ایران تاکید می کند. وی در نشست خود با پادشاه عربستان بر مساله همکاری بین دو کشور در حل مساله داعش و رسیدن به نتایج مطلوب در توافق هسته ای با ایران اشاره می کند (همان: ۱۰۸).

ج) ارجحیت دیپلماسی بر جنگ در راهبرد ایالات متحده آمریکا

اوپاما در انتخابات ریاست جمهوری موج اجتماعی ضد جنگ اواخر دوران جرج بوش شد استفاده کرده بود. او سیاست آمریکا در رابطه با کشورهای چینی و ایران را هم نادرست خوانده بود و از قصد خود برای مذاکره سخن گفته بود. پس از تفاهم لوزان نیز دائما این مدعا را تکرار کرد که سه راه بیشتر وجود ندارد: توافق هسته ای، افزایش تحریم های کمرشکن و حمله نظامی به ایران. اوپاما، در سخنرانی های خود، از یک سو بر این موضوع همواره تاکید داشت که جنگ تنها جایگزین توافق هسته ای موجود است

و از سوی دیگر در جهت اقناع افکار عمومی و کنگره به این مساله تاکید می‌کرد که گزینه جنگ هم چنان روی میز خواهد بود و در صورت شکست مذاکرات می‌توان گزینه نظامی را اجرا کرد. رئیس‌جمهور آمریکا در سخنانی برای کهنه سربازان جنگ اظهار کرد: "سیاستمداران و صاحب نظرانی که فوراً امکان حل اختلاف بر سر برنامه هسته ای ایران با توسل به دیپلماسی را رد می‌کنند، همان کسانی هستند که برای رفتن به جنگ با عراق عجله داشتند و می‌گفتند فقط چند ماه وقت می‌برد" (<http://www.bbc.com/persian>).

د) ناکارآمدی ادامه رژیم تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران

مقامات آمریکایی در سخنان خود همواره بر این نکته تاکید می‌کردند که تحریم‌ها کارایی لازم را ندارند چرا که ایران علی‌رغم فشار اقتصادی نه تنها برنامه هسته ای خود را متوقف نساخته بلکه تعداد سانتریفیوژهای خود را نیز افزایش داده که این باعث نگرانی جامعه جهانی می‌شود پس مذاکره گزینه ای است که جهان را به صلح نزدیک تر می‌کند. او باما در مصاحبه خود با خود با نشریه نیویورک تایمز به این مساله اشاره می‌کند که ادامه تحریم‌های هسته ای امکان پذیر نیست زیرا کشورهایی چون هند که تعامل اقتصادی زیادی با ایران دارند، متضرر می‌شوند. (<https://www.manoto.news>)

۵-۱. دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران در دولت روحانی

با روی کار آمدن دولت یازدهم، گفتمان اعتدال، گفتمان غالب در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران شد.

از آنجا که این گفتمان نیز یکی از خرده گفتمان‌های کلان گفتمان اسلام‌گرایی است، حاکمیت این گفتمان را نباید به مثابه گسست گفتمانی در سیاست خارجی ایران تلقی کرد. زیرا، این گفتمان در عین افتراقات و تفاوتها با سایر خرده گفتمان‌های پیشین در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، نقاط مشترک زیادی نیز با آنها دارد. با این حال، رویکرد کلان سیاست خارجی دولت یازدهم، ایجاد تفاهم و تقویت اجماع در سطح ملی،

اعتدال گرایی و همکاری در روابط خارجی براساس رویکرد عزت، حکمت، مصلحت و تعامل سازنده و مؤثر بوده است. این رویکرد در چارچوب دستیابی به اهداف چشم انداز بیست ساله کشور، تقویت امنیت ملی، رفع تهدیدات خارجی، محور قراردادن اقتصاد و توسعه ملی در روابط خارجی، خنثی سازی تبلیغات در باره اسلام ستیزی و ایران هراسی، ارتقای اعتبار و افزایش احترام و عزت ایران تعیین شده است (احدی و دارابی، ۱۳۹۵: ۴۸).

به جرأت میتوان گفت مهمترین نقطه قوت دیپلماسی عمومی دولت یازدهم، بهره گیری از تمام امکانات رسانه ای و مجازی بود. دیپلماسی رسانه ای و مجازی دولت یازدهم شامل سفرهای خارجی و دیدار سران، دیپلماسی تلفنی، دیپلماسی شبکه های اجتماعی، مصاحبه ها و چاپ مقاله در مجلات بین المللی و ... میباشد. با شروع به کار دولت یازدهم استفاده از دیپلماسی رسانه ای اهمیت فراوانی در پیشبرد و تامین اهداف سیاست خارجی یافت. مصاحبه روحانی با «ان بی سی نیوز» و مقاله وی در واشنگتن پست، گامی موثر در راستای اقناع افکار عمومی و تبیین سیاست خارجی مسالمت آمیز جمهوری اسلامی بود و طی آن تلاش شد تا تصویری مثبت از جمهوری اسلامی در عرصه بین الملل ارائه شود. روحانی در مقاله خود برای واشنگتن پست به این نکته اشاره می کند که

تعامل سازنده بدین معنی نیست که یک طرف از حق خود بگذرد، بلکه به این معنی است که باید با طرف مقابل بر پایه احترام متقابل تعامل داشت و تأکید می کند که روحیه جنگ سرد به ضرر همه تمام میشود. حضور محمد جواد ظریف در اینترنت و شبکه های اجتماعی و تماس مستقیم با مخاطبان داخلی و خارجی برای درگیر نمودن آن ها و شفاف سازی و اقناع شهروندان جوامع دیگر برای تحت تاثیر قرار دادن مخاطبان ملی و فراملی بود (<http://old.alef.ir>).

بعد دیگر دیپلماسی عمومی دولت آقای روحانی، استفاده از شبکه های اجتماعی توسط دولتها در جهت دستیابی به اهداف دیپلماسی عمومی گسترش چشمگیری یافته است. در این مورد، دیپلماسی یوتیوب، فیسبوک و توییتر از مهمترین ابزارهای شبکه اجتماعی اند

که سیاست خارجی دولت یازدهم از آنها بیشترین بهره را میبرد. دولت یازدهم با تلاش برای تقویت نظارت و ساماندهی و فعالیت در حوزه رسانه های دیجیتال و با هماهنگی و همکاری با مراکز فعال در زمینه فضای مجازی و مراکز تولیدات دیجیتال، رویکرد جدیدی را نسبت به شبکه های اجتماعی اتخاذ کرد که تا قبل از آن سابقه نداشت (<http://www.css.ir>).

۱-۶. دیپلماسی عمومی ایران در قبال موضوع هسته ای بعد از شروع مذاکرات

با روی کار آمدن دولت یازدهم، روحانی راهبرد سیاست خارجی خود را بر مبنای برقراری گفت و گوی مستقیم با آمریکا به جای اتحادیه ی اروپا ساماندهی می نماید. روحانی بر عقیده بود که «قطعا دوستی و دشمنی با دنیا دائمی نیست و اگر بتوانیم تهدید را به آسیب و آسیب را به فرصت تبدیل کنیم، این بهترین اقدام است» اتخاذ چنین رویکردی، با تایید رهبری به عنوان تصمیم گیر اصلی کشور همراه گردید. آیت الله خامنه ای با بیان تعبیر «نرمش قهرمانانه» ضمن تایید راهبرد سیاست خارجی، «اختیارات کامل و بی سابقه ای» را به رئیس جمهور در جهت پیشبرد این رویکرد اعطا کرد (احدی، ۱۳۹۵: ۴۸).

ابزارهای مرتبط با دیپلماسی عمومی نیز برای اقناع افکار عمومی به کار گرفته شدند که از مهم ترین آنها می توان به چهار محور زیر اشاره کرد:

۱.۱. درج مقاله در رسانه های مطرح و تاثیر گذار خارجی

یکی از اقدامات موثر دولت یازدهم درج مقالات در روزنامه های معتبر جهان برای تاثیرگذاری بر افکار عمومی بود، که توسط مقامات برجسته این کار انجام می شد. از جمله مقاله روحانی در واشنگتن پست در سال ۹۲ که در آن به این مساله اشاره کرده بود که دوران دشمنی خونین به پایان رسیده و اکنون زمان تعامل سازنده است. یا مقاله ظریف در روزنامه واشنگتن پست در سال ۹۴ که در آن به این نکته اشاره می کند که: مردم ایران قبلا انتخاب و اراده خود را برای تعامل عزتمند با جهان نشان داده اند. اکنون نوبت آمریکا و متحدان غربی اش است که از بین تعامل و تقابل، بین مذاکره و شعار و بین توافق و

فشار یکی را انتخاب کنند. مقاله ظریف در روزنامه واشنگتن پست در خرداد ۹۳ نیز جالب توجه است، ایشان در این مقاله با توضیحاتی درباره روند مذاکرات هسته‌ای به این مساله اشاره می‌کند که ایران زمانی که محدودیت کمتری داشت این توانایی را داشت که سلاح هسته‌ای تولید کند ولی این کار را نکرد، این مساله را حتی آژانس‌های اطلاعاتی آمریکا تایید می‌کنند که ایران هیچ نوع سلاح هسته‌ای تولید نکرده است. (احدی و دارابی، ۱۳۹۵: ۵۴).

۲. انجام مصاحبه‌های متعدد با رسانه‌ها و شبکه‌های مهم تلویزیونی خارجی

مورد دیگر مصاحبه‌های متعددی است که توسط مقامات ایرانی انجام می‌شود. به گزارش نیویورک‌تایمز، مقامات ایرانی بخصوص محمد جواد ظریف، در نیویورک به مراتب از همتایان آمریکایی و غربی خود در مسئله دیپلماسی عمومی پیشی گرفته و گفتگوهای زیادی را با رسانه‌ها انجام داده‌اند. از جمله مصاحبه روحانی با شبکه ان بی سی، ایشان در این مصاحبه به این نکات اشاره می‌کنند که ایران از نظر اخلاقی و دینی با سلاح هسته‌ای مخالف است و اراده سیاسی در ایران برای حل این مشکل وجود دارد و اکنون نوبت طرف‌های مقابل است که اراده خود را نشان دهند. مصاحبه‌های متعدد مقامات ایرانی در رسانه‌های مطرح دنیا حاوی نکاتی حائز اهمیت است که ایران با انجام مصاحبه‌های متعدد در رسانه‌های مطرح جهان به دنبال خروج از انزوا و تاثیرگذاری بر افکار عمومی می‌باشد، نکته دیگر در این مصاحبه‌ها این است که مقامات ایرانی همزمان با گفت و گو‌ها با کارت رقیب نیز بازی می‌کنند به این معنا که مقامات و دیپلمات‌های ایران از رسانه‌های غربی برای طرح دیدگاه‌های خود استفاده می‌کنند (تاجریان، ۱۳۹۴).

۳. نامه‌نگاری و اطلاع‌رسانی از روند مذاکرات هسته‌ای به مقامات ارشد دیپلماتیک در سراسر جهان

از دیگر ابزار اطلاع‌رسانی در طول مذاکرات هسته‌ای، ارتباط مستقیم با مخاطبان و تصمیم‌گیران اصلی بود. این نوع از اطلاع‌رسانی در طول مذاکرات هسته‌ای نقش مهمی ایفا می‌کنند، ارسال نامه وزیر خارجه کشورمان به همتایان خود در واپسین روزهای سال ۲۰۱۴ میلادی (دی ماه ۱۳۹۳) به نوعی در تقابل با تبلیغات رسانه‌ای سوء غرب ارزیابی

می‌شود در واقع می‌توان هدف از ارسال این نامه را اعلام مستقیم مواضع ایران دانست. نامه ظریف به همتایان اش در سراسر جهان محل بحث و نظر محافل دیپلماتیک قرار گرفت و رسانه‌ای شدن آن نیز مکمل این تبلیغ مثبت شد. از دیگر مصادیق نامه‌نگاری در روند مذاکرات، نامه‌نگاری‌های روحانی با آیت‌الله خامنه‌ای است که طی آن گزارش‌هایی ارائه می‌شود و مکاتباتی صورت می‌گیرد که از یک سو باعث نشان دادن تعامل بین رهبر و رئیس‌جمهوری می‌شود و از سوی دیگر این مکاتبات باعث افزایش آگاهی افکار عمومی و تاثیر بر آن می‌شود. از دیگر مصادیق این مساله، بیانیه‌ای است که مجلس نهم در واکنش به نامه ۴۷ سناتور آمریکایی صادر می‌کند و طی آن مراتب اعتراض خود را نسبت به نامه این سناتورها اعلام می‌کند و از دولت آمریکا می‌خواهد که در مذاکرات هسته‌ای زیاده‌خواهی نکند و در چارچوب حرکت کند. این بیانیه نیز به نوبه‌ی خود بر روی افکار عمومی تاثیر می‌گذارد (احدی و دارابی، ۱۳۹۵: ۵۴).

۴. از همه مهم‌تر و اساسی‌تر، حضور فعال در رسانه‌ها و شبکه‌های اینترنتی، مجازی و اجتماعی و اطلاع‌رسانی مستقیم به مخاطبان خارجی و به زبان‌های خارجی. یکی دیگر از مهم‌ترین ابزارهایی بکار گرفته شده توسط دولت یازدهم که در جریان نزدیک به ۲ سال مذاکره نیز به خوبی از آنها بهره‌گیری شد، شبکه‌های اجتماعی بودند. [ظریف](#) و دیپلمات‌های همراه او در گزارش‌ها و عکس‌هایی که از مذاکرات تهیه می‌کردند و در صفحه فیسبوک ظریف منتشر می‌شد، جو رسمی مذاکرات را به فضای خبری غیررسمی این شبکه اجتماعی پیوند زدند و از این طریق شاید پیام‌هایی ویژه برای دیپلمات‌های غربی ارسال کردند.

مجادله ظریف و سناتور تام کاتن در توییتر که مورد توجه بسیاری از رسانه‌ها قرار گرفت و بسیاری از مخاطبان، که در خارج از فضای مذاکرات و به صورت غیر رسمی که بسیار بحث برانگیز شد و توجه بسیاری از رسانه‌ها را به خود جلب کرد در واقع گفت‌وگوهای رسمی سر جای خودشان بودند. اما در طول مدت مذاکرات هسته‌ای بارها پیام‌ها و کامنت‌های مهمی از سوی اعضای مذاکره‌کننده در فیس‌بوک، توییتر و اینستاگرام منتشر می‌شد.

(همان: ۵۶)

یکی دیگر از ابزارهایی که در روند مذاکرات برای تاثیرگذاری بیشتر به کار گرفته شد، سخنرانی‌ها بودند، که عمدتاً در رسانه‌ها بازتاب گسترده‌ای داشتند، راهبردهای زیر شامل محورهای سخنرانی‌های مقامات ایرانی می‌شود که عبارتند از:

✓ مخالف بودن سلاح هسته‌ای با مبانی دینی و منافع ملی

مسئله فتوای حرمت شرعی تولید سلاح هسته‌ای از سوی آیت الله خامنه‌ای مطرح شد و از سوی مقامات به عنوان یکی از راهبردهای جمهوری اسلامی ایران مورد تاکید قرار گرفت. آقای روحانی در سخنرانی خود در روز ملی فناوری هسته‌ای ایران بیان کرد که: «بالاترین دلیل ما علاوه بر معاهدات بین‌المللی و عملکرد و گزارش آژانس بعد از ۱۴ سال بازرسیهای مستمر فتوای رهبر معظم انقلاب است که رییس جمهور آمریکا هم به این فتوا استناد میکند. این فتوا نشان میدهد این مردم از لحاظ دینی، اعتقادی، اخلاقی و مذهبی دنبال این سلاح نیستند و نخواهند بود. اگر شما در ۵+۱ می‌گویید به این خاطر به پیروزی رسیده‌اید که ایران به دنبال سلاح اتمی نخواهد رفت، معتقدم شما پیروز شدید و پیروز بودید، قبل از آنکه بدانید، پیروز بودید. ما دنبال سلاح نبودیم و نخواهیم بود.» (<http://www.president.ir>)

✓ اعتمادسازی مبتنی بر شفاف‌سازی و برطرف کردن نگرانی‌های منطقی

در نگاه دولت یازدهم، شفاف‌سازی دو طرفه، کلید اعتماد و تعامل سازنده است. پس هرگونه نگرانی منطقی برای حفظ منافع ملی باید رفع شود. بنابر همین رویکرد روحانی یکی از وظایف اصلی دولت را پیگیری مجدانه اعتمادسازی برای افکار عمومی جهان می‌داند و راه حل مناسب برای این امر را مذاکره عنوان می‌کنند. روحانی در سخنرانی خود در مراسم تحلیف یکشنبه ۱۳ مرداد ۱۳۹۲ اظهار می‌دارد که: «شفافیت، کلید گشودن باب اعتماد است. شفافیتی که از آن سخن می‌گوییم، نمی‌تواند یک طرفه و بدون سازوکارهای اجرایی و عملی در روابط دوجانبه و چندجانبه باشد (

<http://www.president.ir>, 1393).

✓ مذاکره براساس منافع مشترک و احترام متقابل

یکی از مولفه های مهم در نگاه دولت یازدهم، مذاکره براساس منافع مشترک و احترام متقابل بود. روحانی در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل مورخ ۸ مهر ۱۳۹۸ بیان کرد که: «ما با انگیزه مثبت، حسن نیت و جدیت، به تداوم مذاکرات هسته ای با کشورهای طرف مذاکره، بر مبنای اعتماد متقابل، رفع دوسویه ابهامات، موضع برابر، احترام متقابل و اصول پذیرفته شده بین المللی، پایبندیم.» (<http://www.president.ir>).

هم چنین ظریف در مصاحبه خبری اظهار کرد: «در صورتی که اراده سیاسی برای برقراری روابط بر اساس احترام متقابل را در طرف مقابل ببینیم ما هم در چارجوب مقررات کشور و تصمیماتی که توسط دستگاه های کشور مانند مجلس شورای اسلامی اتخاذ شده اقدام می کنیم» (<http://www.irna.ir>).

نتیجه گیری

بهره برداری از مزیت های ارتباطی که ابزارهای نوین رسانه ای به ویژه شبکه های اجتماعی برای طرفداران و مخالفان توافق هسته ای فراهم کرده بود، بحثی جهانی را دامن زد که هدف آن تحت تاثیر قرار دادن اجرای این توافق بود.

اوباما خط مشی تعامل، دیپلماسی عمومی نوین را توسعه داد و از رسانه های اجتماعی برای تشویق گفتگو و بحث بین افکار عمومی جهانی استفاده کرد. اوباما بر تعامل و شکسته شدن ارتباط یک طرفه تاکید داشت.

پیروزی حسن روحانی در انتخابات فرصت های دیپلماتیک را افزایش داد و بار دیگر امیدها را زنده کرد. پس از گفت و گوی تاریخی بین اوباما و روحانی امید برای روابط بهتر ایجاد شد. این گفت و گو اولین نشانه از خنثی سازی خصومت های گذشته بود. استفاده دولت آمریکا از قدرت نرم و جو مثبت دولت جدید ایران در مورد مذاکره قطعا گامی مهم در جهت دیپلماسی بود. در این مقطع فرصتی برای مذاکره در مورد یک توافق جامع هسته ای ایجاد شد و از این تاریخ مقامات آمریکا تلاش کردند از طریق کانال های

غیر مستقیم روابط بین مقامات را عادی کنند این فرصتی بود که در سی سال گذشته وجود نداشت.

اوباما تلاش کرد تا با رهبر و مردم ایران تعامل کند، وی بر افزایش تعامل با ایران و شکسته شدن ارتباط یک طرفه با ایران تاکید داشت. از آنجا که یکی از مسائلی که اوباما در مبارزات انتخاباتی خود همواره بر آن تاکید کرده بود مساله جلوگیری از جنگ و برقراری صلح بود تلاش کرد تا از فرصت به دست آمده نهایت استفاده را ببرد و با توجه به رویکرد تعامل گرا نسبت به ایران تلاش کرد که مخالفان را که شامل کنگره، لابی اسرائیل و متحدان عرب ایالات متحده بودند را با خود هم سو کند. اوباما از تمام امکانات موجود در زمینه دیپلماسی عمومی در ارتباط با ایران از جمله رسانه های دیجیتالی و سنتی، اینترنت، تلویزیون و رادیو، تعاملات نخبگان و بسیاری از وبسایت ها در زمینه فضای سایبری برای دستیابی به اهداف خود استفاده کرد اما تاکید بیشتر آمریکا بر استفاده از فناوری های پیشرفته بود. اوباما از نوآوری هایی در روش های دیپلماسی استفاده کرد که ارتباطات یک طرفه از طریق پخش و رسانه های چاپی به یک مدل تعاملی دو طرفه که در آن بر رسانه های اجتماعی مخصوصا توییتر متمرکز می شد، تبدیل شد. از آنجا که برقراری روابط دیپلماتیک مدتها زمان می برد ایالات متحده با فعالیت گسترده در توییتر و فیسبوک تلاش کردند تا هرچه زودتر راه تعامل را باز کنند. وقتی کنفرانس مطبوعاتی اوباما به پایان می رسید وزارت خارجه آمریکا به سرعت آن را در توییتر، فیس بوک و یوتیوب منتشر می کرد تا علاوه بر در دسترس قرار دادن اطلاعات از نظرات مردم مطلع شود. در مورد ماهیت مخالفت با برجام در ایران و آمریکا تفاوت کلیدی وجود دارد. در آمریکا جمهوری خواهان به طور علنی با برجام مخالفت کردند و همگی اظهار کردند که توافق را لغو خواهند کرد اما در ایران در حالی که انتقادات در مورد تعامل با آمریکا بسیار گسترده بود اما هیچ نهاد سیاسی، حزب یا شخصیتی وعده لغو توافق را نداد.

روحانی از آغاز کار خود متعهد به تغییر وضعیت ایران در جامعه بین المللی شده بود، ایران به عنوان بخشی از ابتکار جدید دولت از فناوری های رسانه ای جدید برای شرکت در گفتگوهای با شرق و غرب بهره برد تا پیام خود را به جهان ارسال کند. در واقع

دیپلمات‌های روحانی دیپلماسی دیجیتال را به عنوان یک شانس عالی برای تمرکز بر ایجاد صلح به رسمیت شناختند. ایران دیپلماسی رسانه‌ای را به عنوان راهی مقرون به صرفه پذیرفت و برای افزایش نفوذ خود و دفاع از منافع آن را به کار گرفت. این استراتژی در طول ریاست جمهوری آقای روحانی با افزایش استفاده از رسانه‌های فناوری‌های نوین محقق شد.

ابزارهای انتقال، منابع انتشار خبر و مخاطبین اتفاقات ویژه‌ای را در مخبره اخبار مذاکرات به همراه داشت که به وضوح نقش موثری در پیشرفت مذاکرات مثبت میان طرفین ایجاد کرد. این شاید برای آمریکا حاوی تازگی و جذابیت نبود اما برای مذاکره‌کنندگان ایرانی تجربه‌ای جدید و اثربخش بود. بخش زیادی از مدیریت اطلاع‌رسانی مذاکرات هسته‌ای که تا پیش از این به طور عمده در سیطره رسانه‌های غربی بود در دولت آقای روحانی توانست در حوزه اختیار ایران هم قرار بگیرد. ابتکار ایران برای به کارگیری توئیتر در حین مذاکرات مساله‌ای بود که تا حد زیادی شکاف بین مقامات را کم کرد. جو رسمی مذاکرات را به فضای خبری غیر رسمی شبکه‌های اجتماعی پیوند زدند. در این فضا ایران به دنبال مطرح کردن موضوعاتی هم چون احترام متقابل، معرفی ایران به عنوان کشوری مترقی و حامی صلح بود و محوریت پیام‌ها را ارائه‌ی چهره‌ای مثبت از ایران قرار داده بودند نه ارائه‌ی چهره منفی از آمریکا. در واقع دیپلماتها با قبول قوانین بازی در زمینه دیپلماسی عمومی نوین به تعامل با مخاطبان خود در شبکه‌های اجتماعی پرداختند. وزیر خارجه ایران و سایر دیپلمات‌های ایرانی، با ترکیبی از ابزارهای مدرن و سنتی رسانه‌ای، استفاده از شیوه‌های مشارکت‌پذیری گسترده و عمومی، تعامل دوسویه و حرفه‌ای با رسانه‌ها، تولید محتواهای جذاب و اقناع‌کننده برای افکار عمومی بین‌المللی، حضور مداوم در تمامی انواع رسانه‌ها، بهره‌گیری از ابتکار و خلاقیت برای انتقال پیام در دشوارترین شرایط، یکی از فعال‌ترین و قدرتمندترین نمایش‌های دیپلماسی رسانه‌ای در سطح جهان را اجرا کردند و در راستای بهبود تصویر ایران تلاش کردند. تلاش ایران برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی شکاف بین ایران و دیگر کشورها را کم کرد. دیپلمات‌ها به جای کانال‌های رسمی ارتباطات و اجتماعات غیر رسمی، از

رسانه های اجتماعی مخصوصا توئیتر برای برقراری ارتباط با همتایان خود استفاده کردند. استفاده گسترده تیم مذاکره کننده ایران از شبکه های اجتماعی تاثیر مهمی در روند مذاکرات داشت و اگرچه بدعهدی آمریکا در عمل به تعهدات خود برجام و دستاوردهای رسانه ای آن را کم رنگ کرده است اما ارتباط دوسویه ای که در طول مذاکرت بین مردم و مذاکره کنندگان شکل گرفت منجر به ارتباط و تعامل مستقیم و بدون واسطه دولت و مردم، دریافت بازخورد لحظه ای، رسمیت بخشیدن به فضای غیر رسمی، درگیر کردن مردم در روند مذاکرات هسته ای شد.

کتابنامه

منابع فارسی

- سبب، فیلیپ، "رسانه های دیجیتال و آینده دیپلماسی"، مترجم میرزایی، مسعود، تهران: انتشارات آگاه، ۱۳۹۶.
- ملیسن، ژان، "دیپلماسی عمومی نوین، کاربرد(قدرت نرم در روابط بین الملل)"، مترجمان، روحانی، سید محسن، کلهر، رضا، تهران: دانشگاه امام صادق(ع)، ۱۳۸۸.
- فرقانی، محمدمهدی، "دیپلماسی رسانه ای: مطالعه موردی مذاکرات هسته ای ایران و 5+1"، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع)، ۱۳۹۶.
- اسنو، نانس، ام. تیلور، فیلیپ. "کتاب مرجع دیپلماسی عمومی" ترجمه دکتر روح الله طالبی آرانی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق، ۱۳۹۵.
- پژوهشکده مطالعات راهبردی، مرکز بررسی های استراتژیک ریاست جمهوری، "برجام؛ سیاست ها و دستاوردها"، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۹۵.
- فرقانی، محمدمهدی، "دیپلماسی رسانه ای: مطالعه موردی مذاکرات هسته ای ایران و 5+1"، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع)، ۱۳۹۶.
- پور حسن، ناصر؛ "دیپلماسی عمومی نوین و دفاع همه جانبه"، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۹، ۱۳۹۰.
- خسروی، افسانه. رزمجو، علی اکبر. عنایتی شبکلائی، علی، "دیپلماسی عمومی جدید؛ بسترساز قدرت دیپلماسی رسانه ای"، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین المللی دوره ۷، شماره ۲۲، خرداد ۱۳۹۴.
- سجادیپور، محمداکظم. وحیدی، موسی الرضا، "دیپلماسی عمومی نوین: چارچوب های مفهومی و عملیاتی"، دوره ۴۱، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۰، صفحه ۹۵-۷۷.
- غیور، رامین؛ جعفری، هانیه؛ "قدرت نرم و توافق هسته ای ایران با کشورهای 5+1"، پژوهش نامه ایرانی سیاست بین الملل، شماره ۸، صص ۶۸ تا ۸۱، بهار ۱۳۹۵.
- کیایی، مهرداد، "استراتژی دیپلماسی عمومی اوپاما"، رویدادها و تحلیل ها، فروردین و اردیبهشت - شماره ۲۶۵ صص ۲۷ تا ۳۱، ۱۳۹۱.
- هادیان، ناصر؛ سعیدی، روح الامین؛ "از دیپلماسی عمومی سنتی تا دیپلماسی عمومی نوین: رویکردی هابرماسی" راهبرد، پاییز، سال بیست و دوم - شماره ۸۶، صص ۳۳-۶۲، ۱۳۹۲.
- بیولا، کورنلیو؛ هلمز، مارکوس؛ "دیپلماسی دیجیتال(نظریه و عمل)"، مترجم، رعنا کاظمی مهرآبادی، تهران: انتشارات پارسه، ۱۳۹۵.
- خرازی آذر، زهرا، "دیپلماسی عمومی و جایگاه آن در ارتباطات استراتژیک"، رویدادها و تحلیل ها، اردیبهشت شماره ۲۴۳، صص ۲۳-۸۲، ۱۳۸۹.
- 15. Paris. Tritte. (2017) " *Losing an Enemy: Obama, Iran, and the Triumph of Diplomacy*", Yale University Press.

- 16. Seib, Philip. (2009) “ *Toward a New Public Diplomacy: Redirecting U.S. Foreign Policy (Palgrave Macmillan Series in Global Public Diplomacy)*”, Palgrave Macmillan US.
- 17. Bjola, Corneliu & Manor, Ilan. (2018) “ *Revisiting Putnam’s two-level game theory in the digital age: domestic digital diplomacy and the Iran nuclear deal*”, Cambridge Review of International Affairs.
- 18. R.S. Zaharna, “*Public Diplomacy through the Looking Glass: Obama, US Public Diplomacy and the Islamic World,*” Symposium on Old and New Media, and the Changing Faces of Islam, sponsored by Religion, Media and International Studies Project, Syracuse University, April 2 & 3, 2009.
- 19. Aghazadeh, S. A “ *Public Diplomacy for a Global World: The United States and Iran?*”, San José State University, 2015
- 20. Chahine, J. “*Public Diplomacy: A Conceptual Framework*”. , McGill University, 2010
- 21. PISARSKA , KATARZYNA ,” *THE DOMESTIC DIMENSION OF PUBLIC DIPLOMACY*”, Palgrave Macmillan US, 2016.
- 22. HELLMANN, GUNTHER; FAHRMEIR, ANDREAS; VEC ,MILOŠ , “*The Transformation of Foreign Policy Drawing and Managing Boundaries from Antiquity to the Present*” , Oxford University Press, 2016.

منابع الکترونیکی

- پایگاه بی بی سی فارسی، "گفت و گوی اختصاصی اوپاما با تلویزیون فارسی بی بی سی"، قابل دسترس در: http://www.bbc.com/persian/iran/2010/09/100924_obama_ptv_interview.shtml(1839).
- پایگاه وزارت امورخارجه جمهوری اسلامی ایران، "مشروح اظهارات وزیر خارجه در برنامه تلویزیونی دیروز، امروز، فردا شبکه سوم"، قابل دسترس در: <http://www.mfa.gov.ir/index.aspx?siteid=1&siteid=1&pageid=176&newsview=7534> (1898).
- پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه ای، "دیدار مسئولان نظام با رهبر انقلاب"، قابل دسترس در: <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=30041>(1894).
- جامعه خبری تحلیلی الف، "از مصاحبه روحانی تا سرمقاله خاتمی؛ دیپلماسی رسانه‌ای؛ ابزار قدرتمند سیاست خارجی"، قابل دسترس در: <http://old.alef.ir/vdch6wnzq23nw-d.tft2.html?199687>(1892).
- جامعه خبری تحلیلی الف، 1892، "گزارش دولت از اقدامات صد روزه در حوزه فرهنگ"، قابل دسترس در: <http://old.alef.ir/vdcainum49nwy1.k5k4.html?206465>(1892).

- سایت خبری تحلیلی ساعت 24، "حمایت 154 نماینده دموکرات از مذاکرات هسته‌ای اوپاما با ایران"، قابل دسترس در:
[http://www.saat24.news/news/65713/\(1894\)](http://www.saat24.news/news/65713/(1894)).
 - سایت صدای آمریکا، «اقتصاد ایران در انتظار نتیجه مذاکرات هسته‌ای»، قابل دسترس در:
[https://ir.voanews.com/a/iran-sanction/2515754.html\(1898\)](https://ir.voanews.com/a/iran-sanction/2515754.html(1898)).
 - پایگاه بی بی سی فارسی، "همه نامه های اوپاما به آیت الله خامنه‌ای"، قابل دسترس در:
[http://www.bbc.com/persian/iran/2014/11/141108_145_obama_khamenei_letters\(۱۳۹۵\)](http://www.bbc.com/persian/iran/2014/11/141108_145_obama_khamenei_letters(۱۳۹۵)).
 - پایگاه رادیو فردا، "دولت اوپاما بر سر افزایش تحریم ایران با کنگره همکاری نمیکند"، قابل دسترس در:
[https://www.radiofarda.com/a/f_powerobama_not_compromise_iran_sanction/.html\(۱۳۹۴\)](https://www.radiofarda.com/a/f_powerobama_not_compromise_iran_sanction/.html(۱۳۹۴)).
 - پایگاه خبری شبکه من و تو، "توافق با ایران معنادار است"، قابل دسترس در:
[https://www.manoto.news/news/kv1v-i/news18426?sortby=best\(۱۳۹۴\)](https://www.manoto.news/news/kv1v-i/news18426?sortby=best(۱۳۹۴)).
 - پایگاه رادیو فردا، "نامه نگاری اوپاما با کنگره آمریکا در دفاع از توافق هسته‌ای"، قابل دسترس در:
[https://www.radiofarda.com/a/f9-obama-letter-congress-iran-deal/27201124.html\(۱۳۹۴\)](https://www.radiofarda.com/a/f9-obama-letter-congress-iran-deal/27201124.html(۱۳۹۴)).
 - پایگاه رادیو فردا، "نکات مهم مقاله اوپاما در 84 نشریه آمریکا درباره توافق با ایران"، قابل دسترس در:
[https://www.radiofarda.com/a/f4_obama_articles_30_magazines_iran_deal/27201674.html\(۱۳۹۴\)](https://www.radiofarda.com/a/f4_obama_articles_30_magazines_iran_deal/27201674.html(۱۳۹۴)).
 - خبرگزاری فارس؛ "مک کین: مردم ایران حامی برنامه هسته‌ای کشورشان هستند"، قابل دسترس در:
[http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13910618000839\(۱۳۹۴\)](http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13910618000839(۱۳۹۴)).
 - پایگاه رادیو فردا، "مجادله توئیتری سناتور تام کاتن با محمد جواد ظریف"، قابل دسترس در:
[https://www.radiofarda.com/a/f5-senator-cotton-foreign-minister-zarif-twitter-spat-iran/26987485.html\(۱۳۹۴\)](https://www.radiofarda.com/a/f5-senator-cotton-foreign-minister-zarif-twitter-spat-iran/26987485.html(۱۳۹۴)).
 - پایگاه اطلاع رسانی ریاست جمهوری، "متن سخنان رییس جمهوری در مراسم روز ملی فناوری هسته‌ای ایران"، قابل دسترس در:
[http://www.president.ir/fa/85971\(۱۳۹۴\)](http://www.president.ir/fa/85971(۱۳۹۴)).
 - پایگاه اینترنتی صدای آمریکا، "جان کری: رد توافق اتمی با ایران "هزینه گزافی" در پی خواهد داشت"، 1894، قابل دسترسی در:
[https://ir.voanews.com/a/us-kerry-iran-nuclear-deal/2942338.html\(۱۳۹۴\)](https://ir.voanews.com/a/us-kerry-iran-nuclear-deal/2942338.html(۱۳۹۴)).
 - پایگاه اینترنتی صدای آمریکا، "ایران هسته‌ای و موشک‌های بالستیک"، قابل دسترس در:
[https://ir.voanews.com/a/1863954.html\(۱۳۹۴\)](https://ir.voanews.com/a/1863954.html(۱۳۹۴)).
 - صدای آمریکا، "مذاکرات هسته‌ای: دولت اوپاما و کنگره"، قابل دسترس در:
[https://ir.voanews.com/a/1943870.html\(۱۳۹۵\)](https://ir.voanews.com/a/1943870.html(۱۳۹۵)).
۴۱. Obama, "Obama's State of the Union Address" (available in: <http://www.nytimes.com/2010/01/28/us/politics/28obama.text.html> (2010)).
42. The newyork times, "An Iran Nuclear Deal That Reduces the Chance of War", available in:

<https://www.nytimes.com/2015/07/15/opinion/an-iran-nuclear-deal-that-reduces-the-chance-of-war.html>, (2015).

43. The white house president barack obama, "**President Barack Obama's Inaugural address**", available in:

<https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2009/01/21/president-barack-obamas-inaugural-address>, (2010).

44. council on foreign relations" **Assessing the Iran Nuclear Accord**", available in: <https://www.cfr.org/event/assessing-iran-nuclear-accord>, (2015).

45. The white house president barack obama, "**Press Briefing by Press Secretary Josh**

Earnest", available in:

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/03/09/press-briefing-press-secretary-josh-earnest-392014>, (2015).

46. The white house president barack obama, "**Remarks by President Obama and Chancellor Merkel in Joint Press Conference**", available in:

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/02/09/remarks-resident-obama-and-chancellor-merkel-joint-press-conference>, (2015).

47. The white house president barack obama, "**Remarks by the President in State of the Union Address**", available in:

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/01/20/remarks-resident-state-union-address-january-20-2015>, (2015).

48. The white house president barack Obama, "**Remarks by President Obama on Nowruz**", available in:

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/03/19/remarks-resident-obama-nowruz>, (2015).

49. Us department of state, "Policy Planning and Resources for Public Diplomacy and Public Affairs", available in:

<https://www.state.gov/r/ppr/>. (2016).